

Tale ved overrækkelsen af H.C. Ørsted Medaljen den 12. Januar 1999

til

Professor, dr.phil. Ove Nathan

af

Direktør, professor, dr.scient. Dorte Olesen.

Deres Majestæt, mine damer og herrer.

Det er en stor glæde for Selskabet for Naturlærens Udbredelse idag at kunne uddele H.C. Ørsted Medaljen i sølv her i Geologisk Museums smukke lokaler. Denne medalje er jo en særlig anerkendelse for en stor indsats indenfor formidling af naturvidenskab, og formidlingsinstitutionen Geologisk Museum er således en både dejlig og naturlig ramme for dagens arrangement.

Da H.C. Ørsted i 1824 grundlagde Selskabet, var det hans formål at bygge bro mellem erhvervslivet og naturvidenskaben - så de nyeste naturvidenskabelige landvindinger kunne blive forstået og nyttiggjort i samfundet. Det har således fra første færd været et hovedformål for Selskabet at kunne "oversætte" naturvidenskabens og teknikkens sprog, så videnskaberne resultater blev forståelige og tilgængelige også for andre end eksperterne selv. Hvis man har læst bogen om Bryggeren eller fulgt TV-serien, vil man måske huske, at et af de konkrete resultater af Ørsteds tidlige indsats var, at ølbrygning fik et sådant videnskabeligt løft her i Danmark.

Idag skal vi imidlertid ikke tale om formidling af ølbrygningskunst, men om formidling af den måske vanskeligst tilgængelige naturvidenskab, den moderne fysik, der jo har spillet og stadig spiller en meget fremtrædende rolle i samfundsudviklingen i dette århundrede.

Allerede i 1960'erne skrev Ove Nathan artikler til mere end den helt snævre fagkreds, men hans egentlige debut som bred formidler fandt dog først sted i 1971 med en kronik i Politiken, "Omkring det mindste og det største", hvor moderne atomfysik blev forklaret i letfattede vendinger. Herefter fulgte en række artikler hen gennem 70'erne, først og fremmest i det bredt formidlende "Naturens Verden" - og en række radioforedrag, "Bidrag til den danske atomdebat".

Disse artikler og radioforedrag kom på et tidspunkt, hvor debatten om atomkraft optog mange mennesker, og hvor Ove Nathan på enestående måde bidrog til at forklare, hvad det egentlig handlede om. Med sin altid saglige form og sin evne til at anskueliggøre vanskelige emner med enkle billeder holdt han sig langt fra politiseren og forenklet stillingtagen, og bidrog afgørende til at hæve debattens niveau op, så den enkelte på sagligt grundlag kunne finde sin egen holdning.

I 1980 kom debatbogen "Tænk- og vælg", samlet og redigeret af Ove Nathan, og dermed var der sat en slags slutsten for 70'ernes artikler om atomkraft.

I årene som rektor for Københavns Universitet skrev Ove Nathan ikke så mange artikler om fysik som i de tidligere år, men blev ofte interviewet til aviser, radio og fjernsyn, når spørgsmål om fysik dukkede op i den løbende debat - f.eks. i forbindelse med atomvåben, nedrustning o.lign. Også her udmærkede han sig ved sin evne til at give korte og slående billeder, så man uden særlige forudsætninger på feltet alligevel kunne fornemme, hvad det egentlig handlede om.

Da arbejdet med Danmarks Nationalencyklopædi gik i gang, var Ove Nathan selvskreven til at være med i forfatterteamet. Det er indtil nu blevet til adskillige store artikler - heraf 3 meget omfattende bidrag om Begyndelse (sammen med teologen John Strange), Eksperiment og Fysik.

Aviskronikkerne har også været talrige i årene som rektor og derefter. De har handlet både om videnskabens almindelige situation og om fysik og matematik - ligesom det er blevet til bidrag i Skriv- og Rejsekalenderen, Samvirke, KVANT, Magisterbladet osv. Sit engagement i formidling har Ove Nathan også vist i forbindelse med et mangeårigt virke som bestyrelsesmedlem for Eksperimentarium - det levende videnskabsmuseum. Ved indvielsen af Eksperimentarium fik han landets aviser sat på den anden ende med en demonstration af den klassiske Tippetop. Mon ikke mange her - også Deres Majestæt - kan huske, hvordan en højtidelig indvielse endte i leg med denne lille snurrige tingest? Netop det legende har vel altid været i centrum for eksperimental-fysikeren Nathan - og her var altså for en gangs skyld en offentlig lejlighed til at vise det.

I den seneste tid har Ove Nathan været hyppig bidragyder til Berlingske Tidendes tirsdagstillæg UNIVERS, med store artikler om fysik, kemi og matematik. Fagviften breder nu ud, så grundlæggende sammenhænge også på tværs af faggrænser beskrives i et altid flydende og letforståeligt sprog, og med klare hovedpointer - én per artikel.

At formidle fysik handler om at oversætte - at gøre et for ikke-eksperter uforståeligt fagsprog tilgængeligt med almindelige ord og billeder. Det kan aldrig blive præcist - for de faglige sammenhænge kan nu engang kun formuleres helt præcist i videnskabens eget sprog, der for fysiks vedkommende foruden fagets egen terminologi også i høj grad består af matematiske formler. Men for den begavede "oversætter" kan det lykkes at skabe sådanne associationer, at der alligevel fremstår et forståeligt hele, som afspejler den faglige kerne.

Ove Nathan er en sådan begavet "oversætter", og Selskabets direktion har derfor fundet ham selvskreven til at modtage Ørstedes medalje for en stor formidlingsindsats. Det er en anerkendelse af en mangeårig indsats. Men samtidig håber vi, at det kan opmuntre både ham selv og andre til også fremover at lægge kræfter i den vanskelige opgave at formidle naturvidenskabelige og tekniske fags særlige sprog på en sådan måde, at de kan forstås af andre end fagenes eksperter.

Det er således en stor glæde idag at kunne hædre Ove Nathan med H.C.Ørsted Medaljen i sølv, og denne glæde forøges af, at Selskabets protektor er kommet tilstede. Må jeg bede Deres Majestæt overrække medaljen?